

Ulkoasiainneuvosto (kauppaministerit) 30.5.2024; Suomen tavoitteet

Ulkoasiainneuvosto (kauppaministerit) kokoontuu 30.5.2024 Brysselissä. Suomea edustaa ulkomaankauppa- ja kehitysministeri Ville Tavio. Kokouksen aiheina ovat EU:n kauppasuhteet Afrikan maihin sekä EU:n kilpailukyky ja EU:n kauppapolitiikan tulevaisuus.

EU:n kilpailukyky ja EU:n kauppapolitiikan tulevaisuus

Suomi korostaa avoimen, sääntöperustaisen, oikeudenmukaisen ja vastuullisen kansainvälisen kaupan merkitystä Euroopan kilpailukyvyille. Suomen näkemyksen mukaan EU-sääntelyä suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon eri politiikkalohkojen välinen koherenssi ja varmistaa, että eri politiikkatavoitteet tukisivat johdonmukaisesti toisiaan. EU:n tulee ottaa globaalia johtoroolia myös uusien standardien asettajana. Suomi korostaa vapaakaupan vahvistamista alueellisten ja kahdenvälisten sopimusten kautta sekä ajaa EU:n tasolla uusia ja mahdollisimman kattavia kauppasopimuksia EU:n ulkopuolisten maiden ja maaryhmien kanssa. EU:n tulisi ottaa nykyistä pragmaattisempi ja strategisempi ote uusien sopimusten solmimisessa. Tämä edesauttaisi EU:n globaalin aseman vahvistamisessa, hankintaketjujen monipuolistamisessa ja EU-yritysten markkinoillepääsyn parantamisessa. Suomen näkemyksen mukaan EU:n tulee edelleen tavoitella, joko kauppasopimusten tai muiden kaupallistaloudellisten yhteistyösopimusten puitteissa, myös muita kilpailukykyä ja EU:n globaalin vaikutusvallan kannalta tärkeitä yhteistyöjärjestelyjä strategisten kumppanimaiden kanssa, esimerkiksi kriittisten raaka-aineiden hankinnassa, digitalisaatiossa ja sääntely-yhteistyössä. Suomi pitää toimia kriittisten raaka-aineiden tuotantoketjujen monipuolistamiseksi ja riippuvuuksien vähentämiseksi välttämättöminä. On tärkeää kehittää EU:n olemassa olevia strategisia kumppanuuksia sekä pyrkiä luomaan uusia. Raaka-ainekumppanuuksien sekä eurooppalaisten ja kolmansien maiden toimijoiden välisen yhteistyön kautta voidaan samalla edistää mineraalisektorin vastuullisuutta sekä kasvattaa raaka-aineiden tuottajamaiden kotimaista arvonnäkökulmaa mineraaliarvoketjussa. Suomi näkee yhtenä keskeisenä keinona kauppapoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa monenkeskisen, Maailman kauppajärjestö WTO:hon perustuvan järjestelmän vahvistamisen, erityisesti palauttamalla sen riitojenratkaisujärjestelmän toimivuus ja etenemällä mm. Suomelle keskeisissä sähköistä kauppaa ja ympäristötuotteiden ja -palveluiden kauppaa koskevissa kysymyksissä. Suomen näkemyksen mukaan EU:n strateginen kilpailukyky perustuu unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiseksi ja markkinaehtoisille ratkaisuille. Keskiössä ovat toimivat, vapaaseen liikkuvuuteen perustuvat sisämarkkinat sekä tehokas valtiontuki- ja kilpailupolitiikka, jotka osaltaan edistävät ennustettavuutta ja suotuisaa investointiympäristöä. Suomen tavoitteena on, että nykyisistä, tilapäisistä valtiontukisääntöjen joustoista irtaudutaan mahdollisimman nopeasti eikä Suomi nykyisellään näe tarvetta uusille valtiontukijoustoille. Suomi korostaa valtiontukikilpailun haitallisia vaikutuksia sekä riskejä Euroopan

yhtenäisyydelle sekä sisämarkkinoiden toimivuudelle. Suomi tunnistaa tarpeen arvioida, miten EU:n kilpailukyky voidaan turvata ja investointien ja työpaikkojen valuminen EU:n ulkopuolelle välttää tilanteessa, jossa muut keskeiset toimijat, kuten Kiina ja Yhdysvallat, tukevat strategisilla aloilla toimivia yrityksiä ja tekevät näille aloille merkittäviä investointeja. Reilu kilpailu, toimivat sisämarkkinat ja nykyisten EU-varojen tehokas käyttö ovat EU:n pitkän aikavälin kilpailukyvyn perusta ja avainasemassa nykyisten ja tulevien haasteiden ratkaisemisessa.

EU:n kauppasuhteet Afrikan maihin

Suomen tavoitteena on edistää molempia osapuolia hyödyttäviä läheisiä ja monipuolisia kauppasuhteita EU:n ja Afrikan välillä. Suomi haluaa vahvistaa EU:n ja Afrikan kumppanuuksia strategisesti tärkeissä kysymyksissä. Suomi kannattaa EU:n tukea Afrikan taloudelliselle integraatiolle, etenkin Afrikan laajuisen vapaakauppa-alueen AfCFTA:n (African Continental Free Trade Area) toimeenpanoa.

Asialista:

EU:n kilpailukyky ja EU:n kauppapolitiikan tulevaisuus	s. 4
EU:n kauppasuhteet Afrikan maihin	s. 7

Ulkoministeriö

TAVOITEMUISTIO

KPO-10, KPO-20, KPO-30

20.05.2024

Asia

EU:n kilpailukyky ja EU:n kauppapolitiikan tulevaisuus

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto; kauppaministerit 30.5.2024

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Ilkka Saarinen, UM/KPO-10, ilkka.saarinen@gov.fi, +358 295 350 478

Sanna Selin, UM/KPO-20, sanna.selin@gov.fi, +358 295 350 612

Suvi Järvelä-Hagström, UM/KPO-30, suvi.jarvela-hagstrom@gov.fi, +358 295 351 073

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

Kauppaministerit käyvät keskustelun EU:n kilpailukyyn ja kauppapolitiikan yhtymäkohdista ja tulevasta suunnasta.

2. SUOMEN TAVOITE

Suomen tavoitteet pohjautuvat pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmaan sekä asiakokonaisuuteen liittyviin valtioneuvoston aikaisempiin E-/U-selvityksiin E 58/2023 vp, U 7/2023 vp, E 104/2022 vp, E 174/2022 vp.

Suomi korostaa avoimen, sääntöperustaisen, oikeudenmukaisen ja vastuullisen kansainvälisen kaupan merkitystä Euroopan kilpailukyvyille.

Suomen näkemyksen mukaan EU-sääntelyä suunniteltaessa tulisi ottaa huomioon eri politiikkalohkojen välinen koherenssi ja varmistaa, että eri politiikkatavoitteet tukisivat johdonmukaisesti toisiaan. EU:n tulee ottaa globaalia johtoroolia myös uusien standardien asettajana.

Suomi korostaa vapaakaupan vahvistamista alueellisten ja kahdenvälisen sopimusten kautta sekä ajaa EU:n tasolla uusia ja mahdollisimman kattavia kauppasopimuksia EU:n ulkopuolisten maiden ja maaryhmien kanssa. EU:n tulisi ottaa nykyistä pragmaattisempi ja strategisempi ote uusien sopimusten solmimisessa. Tämä edesauttaisi EU:n globaalien aseman vahvistamisessa, hankintaketjujen monipuolistamisessa ja EU-yritysten markkinoillepääsyn parantamisessa.

Suomen näkemyksen mukaan EU:n tulee edelleen tavoitella, joko kauppasopimusten tai muiden kaupallistaloudellisten yhteistyösopimusten puitteissa, myös muita kilpailukyyn ja EU:n globaalien vaikutusvallan kannalta tärkeitä yhteistyöjärjestelyjä strategisten kumppanimaiden kanssa, esimerkiksi kriittisten raaka-aineiden hankinnassa, digitalisaatioissa ja sääntely-yhteistyössä.

Suomi pitää toimia kriittisten raaka-aineiden tuotantoketjujen monipuolistamiseksi ja riippuvuuksien vähentämiseksi välttämättöminä. On tärkeää kehittää EU:n olemassa olevia strategisia kumppanuuksia sekä pyrkiä luomaan uusia. Raaka-ainekumppanuuksien sekä eurooppalaisten ja kolmansien maiden toimijoiden välisen yhteistyön kautta voidaan samalla edistää mineraalisektorin vastuullisuutta sekä kasvattaa raaka-aineiden tuottajamaiden kotimaista arvonlisää mineraaliarvoketjussa.

Suomi näkee yhtenä keskeisenä keinona kauppapoliittisten tavoitteiden saavuttamisessa monenkeskisen, Maailman kauppajärjestö WTO:hon perustuvan järjestelmän vahvistamisen, erityisesti palauttamalla sen riitojenratkaisujärjestelmän toimivuus ja etenemällä mm. Suomelle keskeisissä sähköistä kauppaa ja ympäristötuotteiden ja -palveluiden kauppaa koskevissa kysymyksissä.

Suomen näkemyksen mukaan EU:n strateginen kilpailukyky perustuu unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiseksi ja markkinaehtoisille ratkaisuille. Keskiössä ovat toimivat, vapaaseen liikkuvuuteen perustuvat sisämarkkinat sekä tehokas valtiontuki- ja kilpailupolitiikka, jotka osaltaan edistävät ennustettavuutta ja suotuisaa investointiympäristöä.

Suomen tavoitteena on, että nykyisistä, tilapäisistä valtiontukisääntöjen joustoista irtaudutaan mahdollisimman nopeasti eikä Suomi nykyisellään näe tarvetta uusille valtiontukijoustoille. Suomi korostaa valtiontukikilpailun haitallisia vaikutuksia sekä riskejä Euroopan yhtenäisyydelle sekä sisämarkkinoiden toimivuudelle.

Suomi tunnistaa tarpeen arvioida, miten EU:n kilpailukyky voidaan turvata ja investointien ja työpaikkojen valuminen EU:n ulkopuolelle välttää tilanteessa, jossa muut keskeiset toimijat, kuten Kiina ja Yhdysvallat, tukevat strategisilla aloilla toimivia yrityksiä ja tekevät näille aloille merkittäviä investointeja. Reilu kilpailu, toimivat sisämarkkinat ja nykyisten EU-varojen tehokas käyttö ovat EU:n pitkän aikavälin kilpailukyvyn perusta ja avainasemassa nykyisten ja tulevien haasteiden ratkaisemisessa.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Kauppaministereiden on määrä käydä ensimmäinen virallinen keskustelu EU:n kilpailukyvyn ja kauppapolitiikan yhtymäkohdista ja tulevasta suunnasta.

Komission sisäinen valmistelu tulevan komission työohjelman osalta on ollut käynnissä viime kesästä lähtien. Kauppakysymysten osalta komission kaupan pääosaston esitys valmistunee kesän alussa.

4. TAUSTA

EU:n strateginen kilpailukyky perustuu samanaikaisesti unionin omien vahvuuksien edelleen kehittämiseksi ja EU:n ulkoisesta toimintakyvystä huolehtimiselle erilaisin keinoin. Suomi on korostanut yritysten markkinoillepääsyn parantamista, avoimen kauppapolitiikan ja markkinaehtoisten ratkaisujen ensisijaisuutta, joustavaa ja kunnianhimoista suhtautumista kansainvälisiin kauppaneuvotteluihin sekä sääntely-yhteistyötä keinona erityisesti korkean teknologian yritystemme kansainvälisen kilpailukyvyn tukemiseksi.

EU pyrkii avaamaan uusia markkinoita kauppasopimuksia neuvottelemalla ja vahvistamalla kansainvälisen kaupan sääntöpohjaa. Suomi on tukenut jo käynnissä olevien EU:n kauppasopimusneuvotteluiden ripeää päätökseen saamista ja sopimusten voimaansaattamista. Yksi keino tässä on kauppasopimusten jakaminen, sillä unionin yksinomaiseen toimivaltaan kuuluva kaappaosio saataisiin erillisenä sopimuksena nopeammin voimaan. EU pyrkii irtautumaan haitallisista riippuvuuksista ja on tunnistanut haavoittuvuuksia tietyillä strategisesti tärkeillä sektoreilla, erityisesti Kiinan suhteen.

EU pyrkii vahvistamaan tasapuolisia kilpailuolosuhteita puuttamalla kilpailua vääristäviin kolmansien maiden politiikkoihin kuten kiellettyihin valtiontukiin, pakotettuihin teknologiasiirtoihin, valtio-omisteisten yritysten suosimiseen, sekä WTO:n ja EU:n vapaakauppasopimusten sääntöjä rikkoviin kaupanesteisiin. Ensisijaisena ratkaisuna on WTO:n sääntökehikon vahvistaminen, toissijaisena sopiminen vahvennetuista säännöistä useankeskisesti saman mielisten kumppanien kanssa.

EU:n kilpailukyvyyn vahvistamiseksi keskeisiä ovat myös EU:n ja kolmansien maiden väliset kriittisten raaka-aineiden strategiset kumppanuudet. Kriittisiä raaka-aineita tarvitaan mm. digitaalisen ja puhtaan siirtymän sekä puolustussektorin tarpeisiin. Kriittisissä raaka-aineissa Eurooppa on riippuvainen kolmansista maista. EU:n raaka-ainekumppanuuksien tavoitteena on monipuolistaa raaka-aineiden toimitusketjuja sekä edistää raaka-aineiden kauppaa, tutkimus-, kehitys- ja innovaatioyhteistyötä, investointeja sekä kestävä ja vastuullista raaka-aineiden hankintaa.

Ulkoministeriö

TAVOITEMUISTIO

KPO-30

20.05.2024

Asia

EU:n kauppasuhteet Afrikan maihin

Kokous/tapaaminen

Ulkoasiainneuvosto; kauppaministerit 30.5.2024

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Antti Piispanen, UM/KPO-30, antti.pispanen@gov.fi, +358 295 351 493

1. ESILLÄ OLEVAT KYSYMYKSET

EU:n kauppasuhteet Afrikan maihin

2. SUOMEN TAVOITE

Suomen tavoitteena on edistää molempia osapuolia hyödyttäviä läheisiä ja monipuolisia kauppasuhteita EU:n ja Afrikan välillä.

Suomi haluaa vahvistaa EU:n ja Afrikan kumppanuuksia strategisesti tärkeissä kysymyksissä.

Suomi kannattaa EU:n tukea Afrikan taloudelliselle integraatiolle, etenkin Afrikan laajuisen vapaakauppa-alueen AfCFTA:n (African Continental Free Trade Area) toimeenpanoa.

3. NEUVOTTELUTILANNE

Ministerit keskustelevat EU:n ja Afrikan maiden kauppasuhteista.

4. TAUSTA

Afrikan strateginen, geopoliittinen ja kaupallistaloudellinen merkitys on voimistunut viime vuosina. Monen Afrikan maan talous on kasvanut, manner on yhdentynyt poliittisesti ja taloudellisesti, ja väestö kasvaa voimakkaasti. Kasvava markkina-alue, nuori väestöpohja, merkittävät raaka-ainevarannot ja läheinen sijainti tekevät Afrikasta erityisen tärkeän kumppanin EU:lle. Toisaalta alueella on paljon haasteita; monet maat ovat erittäin hauraita ja lähes 500 miljoonaa ihmistä elää äärimmäisessä köyhyydessä.

EU on Afrikan tärkein kauppakumppani. Afrikan tavara viennistä 33% suuntautui EU markkinoille ja tuonnista 31% oli EU:sta vuonna 2020 Eurostatin mukaan. Afrikan vienti koostuu voittopuoleisesti perushyödykkeistä ja raaka-aineista. Tuonti EU:sta painottui valmistettuihin tavaroihin. EU:n ja Afrikan välisen kaupan arvo nousi 366 miljardiin euroon vuonna 2023. Viimeisten 20 vuoden aikana EU:n kauppa alueen maiden kanssa on yli kaksinkertaistunut.

Muiden maiden merkitys Afrikan kauppakumppaneina, etenkin Kiinan, kuitenkin kasvaa nopeasti. Kiinan osuus Afrikan viennistä oli 17% ja tuonnista 22% vuonna 2020. Monille alueen maille Kiina onkin jo niiden pääkumppani.

EU:lla on varsin kattava kauppasopimusten verkosto Afrikassa:

- EU:lla on voimassa olevat taloudellisen kumppanuuden EPA-sopimukset (Economic Partnership Agreement) Kamerunin, Norsunluurannikon ja Ghanan kanssa. Joulukuussa 2023 EU:n neuvosto hyväksyi EPA-sopimuksen Kenian kanssa. Lisäksi EU:lla on alueelliset sopimukset itäisen ja eteläisen Afrikan ESA:n (Mauritius, Seychellit, Zimbabwe, Madagascar), Itä-Afrikan EAC:n (Kenia ja Ruanda) sekä eteläisen Afrikan SADC:n (Botswana, Lesotho, Mosambik, Namibia, Etelä-Afrikka, Eswatini; Angola liittymässä) kanssa. Länsi-Afrikan alueellinen EPA-sopimus (mukana 16 Länsi-Afrikan maata) ei ole vielä voimassa, sillä kaikki Länsi-Afrikan maat eivät ole allekirjoittaneet sopimusta.
- EU:lla on kauppasopimukset sisältävät assosiaatiosopimukset kaikkien Pohjois-Afrikan maiden kanssa, pl. Libya.
- Lisäksi yleinen tullietuusjärjestelmä (*GSP, General Scheme of Preferences*) GSP) on yksi tärkeimmistä EU:n välineistä, joilla kehitysmaita autetaan integroitumaan maailmantalouteen kaupan kautta, vähennetään köyhyyttä ja tuetaan kestävää kehitystä.

EPA-sopimukset muodostavat tärkeimmän kauppapoliittisen instrumentin EU:n ja Afrikan välisissä suhteissa. EPA:t tähtäävät EU- ja AKT (Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren) -maiden välisen kaupan edistämiseen, sekä lopulta, kaupan ja investointien välityksellä, kestäväen kehitykseen ja köyhyiden vähentämiseen. Ne ovat WTO-yhteensopivia, mutta menevät pidemmälle kuin perinteiset kauppasopimukset, keskittyen AKT-maiden kehitykseen ja huomioiden niiden erilaiset sosio-ekonomiset tilanteet. EPA-sopimukset avaavat EU:n markkinat välittömästi, mutta takaavat AKT-maille pitkiä siirtymäaikoja osittaiselle avaamiselle. Kenties yksi sopimusten tärkeimmistä elementeistä on niiden tavoite edistää hyvää hallintoa, joka osaltaan voi tuoda lisäinvestointeja maihin. Suomi on katsonut, että EPA-sopimukset tulisi nähdä ensisijaisesti kehitysinstrumentteina, joilla edistetään AKT-maissa vakaata, läpinäkyvää, tehokasta ja ennakoitavaa taloudellista ympäristöä ja tuetaan niiden yritys sektorin kehitystä sekä edistetään yritysten ja investoijien sääntöperustaista toimintaa.

Kauppasopimusten lisäksi myös muilla yhteistyömuodoilla on tärkeä merkitys EU:n ja Afrikan välisten taloussuhteiden edistämisessä. Tällaisia ovat mm. EU:n uusi SIFA (Sustainable Investment Facility Agreement) -sopimukset eli kestävien investointien helpottamissopimukset, joilla edistetään investointeja ilmastoon ja tuetaan uudistuksia ulkomaisten investointien houkuttelemiseksi. Ensimmäinen SIFA solmittiin Angolan kanssa. Myös EU:n Global Gateway –aloitteella on keskeinen asema EU:n ja Afrikan taloussuhteissa. Suomi on pyrkinyt edistämään myös suomelaisten yritysten osallistumista Global Gateway –aloitteen hankkeisiin.

Afrikan laajuisen vapaakauppa-alueen AfCFTA:n (African Continental Free Trade Area) perustamista käsittelevän sopimuksen on tähän mennessä allekirjoittanut 54 maata 55 maasta. Sopimuksen aikaansaamista voidaan pitää hyvin merkittävänä saavutuksena. Vapaakauppa-alueen käytännön toimeenpano on vielä kesken. Suomi rahoittaa kahdella miljoonalla eurolla EU:n komission ja jäsenmaiden yhteistä Team Europe –hanketta.

Afrikan vapaakauppa-alueen toimeenpanemiseksi. Vapaakauppa-alueella tukee myös Suomen rahoittama TradeMark Africa –järjestö, jonka työ painottuu Afrikan alueellisen kaupan parantamiseen. Suomen rahoitus järjestölle on 12 miljoonaa euroa vuosina 2024-27.

Suomi on edistänyt hallitusohjelman mukaisesti rakentavasti EU:n maahanmuuttopolitiikassa EU:n kauppapolitiikan sekä ulkosuhteiden hyödyntämistä kolmansien maiden kansalaisten palautussopimusten syntymisen edistämiseksi.

